

LJUBLJANA ► Pogovor s fotografom Goranom Bertokom

Vsaka smrt je nasilje

V ljubljanski galeriji Kapelica je v minulih dneh predstavljal nov cikel fotografij primorski fotograf Goran Bertok. Središče njegovega fotografskega zanimanja je človeško telo ter z njim povezana vprašanja bolečine, trpljenja, življenja, smrti in minljivosti. Ciklus *Rdeča* pa je v mnogočem drugačen od dosedanjega Bertokovega dela: v formalnem smislu se je od grobega realizma pomaknil v polje abstrakcije in estetizacije. Pet fotografij, visečih v popolnoma temnem prostoru pred gledalca postavlja mrtvo telo, prikrajšano za eno celo življenje - telo dojenčka. In gledalcu zelo neposredno postavlja vprašanje, ali je smrt nekaj naravnega ali tragičnega.

► **Vaš fotografski opus zaznamuje človeško telo. Kakšen je vaš odnos do človeškega telesa?**

“V fotografiji me je vedno zanimalo predvsem človeško telo. Najprej na fotografijah, ki sem jih gledal, preden sem se začel ukvarjati s fotografijo. Šlo je za dve vrsti odnosa: na eni strani so bila to telesa, ki so me privlačila, vzburla, po drugi strani pa so bila to telesa z zgodbo. Že vrsto let se ukvarjam zgolj s slednjimi. Najbrž gre za neke vrste obsesijo oziroma razkošje ukvarjanja z odnosom do lastnega telesa. Kar konec koncev pomeni ukvarjanje s sabo. Moj stik s svetom se dogaja v veliki meri prek mojega telesa. In še nekaj: če samo malo izstopim iz vsakodnevnega avtomatizma, hitro opazim, da enačaj med mano in mojim telesom ni tako samo po sebi umeven. Zadostuje že, da

šlo za igrano, nakazano nasilje, nato za pravo nasilje, prave rane in ostale poškodbe. Kljub ranam in poškodbam pa je šlo v večini primerov pri akterjih za užitek in ne za bolečino. Bolečina je bolj na strani gledalca - kar je bil tudi moj cilj. Poškodovano, ranjeno telo je bilo bolj metafora za krhkost in minljivost telesa. Truplo povezuje vse to: nasilje, bolečino, krhkost in minljivost. Zame je smrt nasilje - nasilje nad telesom in življenjem. Nasilje je tudi zato, ker smrt pogosto pomeni bolečino. S.B.Nuland v knjigi *Kako umremo* zaničuje predstavo o t.i. 'dostojanstveni smrti', ki si jo večina ljudi tako želi. Smrt večinoma ali skorajda nikoli ni dostojanstvena, prej nasprotno: do nje pride skozi agonijo, bolečine, propadanje. Da niti ne govorim o vseh tistih tako imenovanih prezgodnjih smrtih.”

Goran Bertok, *Rdeča*, 2009

Goran Bertok, avtoportret

pogledam svojo roko, pomigam z njo in se vprašam: sem to res jaz ali pa je to, kar gledam, zgolj moja roka? Zame to ni eno in isto. Poleg tega je dobra priložnost za vprašanje o odnosu do lastnega telesa tudi situacija, ko v tvoje telo vstopa medicina s kirurškimi posegi. Mogoče dolgujem nekaj svojega zanimanja za telo tudi tem izkušnjam.”

► **Ranjeno telo, prebodeno in porezano, so na vaših fotografijah nasledila trupla. Bolečino je zamenjala smrt. Je to le do skrajnosti prignana bolečina?**

“V prejšnjih črno belih ciklusih, že od vsega začetka, torej že s prvo razstavo leta 1990, me je fasciniralo nasilje nad telesom. Najprej je

► **Prejšnja dva cikla *Obiskovalci* in *Post mortem* postavljata v središče mrtvo človekovo telo, oziroma njegove posmrtno ostanke. V ciklu *Rdeča* pa stopite na skrajni rob - objekt vaših fotografij je namreč truplo dojenčka. Zakaj ste za nov ciklus izbrali takšen motiv?**

“Prej bi se lahko vprašali, ali je vsaka smrt nekaj tragičnega ali pa je smrt lahko zgolj nekaj naravnega. Skratka, je naša minljivost tragična ali ne. Prezgodnja smrt je zame nekaj nepravilnega. Lahko se živim vanjo in pomislim na možnost, da bi umrl že zdavnaj in bi bil prikrajšan za vse stvari, ki so se mi do zdaj zgodile. Mrtev dojenček je prav

to: prikrajšanje za eno celo življenje.”

► **Zakaj *Rdeča*?**

“Po eni strani sem hotel z naslovom povedati čim manj. Gre za nekakšno distanco, odmik od realizma, s katerim sem se doslej loteval te tematike. Če hočeš pokazati, da so nekatere stvari boleče, lahko to napraviš na otipljiv, grob način, lahko pa greš v drugo skrajnost. Zato nikjer ne pokažem celega telesa, ne govorim o tragediji te smrti, na koncu prikazujem zgolj dele telesa, ki so podobni delom razkosane lutke. In na koncu ostane od vse zgodbe zgolj barva, ki se pojavlja zaradi tekočine, v kateri truplo plava. Kaj pa je konec koncev sploh truplo? Mrtev kos mesa.”

► **Omenjena cikla sta realistična, tokratni pa je maldane abstrakten. Je temu botroval izbor motiva?**

“*Obiskovalci* in *Post mortem* sta ciklusa neke vrste portretov mrtvih ljudi. Za portret pa najbrž potrebuješ ljudi z zgodbo, zgodovino. Tukaj pa sem imel opravka s prekinjenim življenjem, ki se je nehalo, še preden se je prav začelo. Ki je bilo bolj nakazano kot resnično. Takšne sem si na koncu predstavljal tudi fotografije. Kot nekakšen odmik od grobe resničnosti.”

► **Cikel *Rdeča* je pretresljiv tudi zato, ker so fotografije tako estetske, da tragičnosti prizora gledalec ne začuti takoj. Navsezadnje gre za podobo otroka, bitja, ki za seboj nima življenja. In verjetno ni ni-**

koli začutilo bolečine. Je bilo te fotografije posneti teže kot fotografije teles, ki so imela priložnost živeti, ki so zaznamovana z bolečino?

“Pozoren gledalec bo najbrž opazil, da na fotografijah nekaj ni v redu, da gre za mrtvo ali vsaj nenavadno telo, pa čeprav se je glede ene fotografije pojavljalo tudi mnenje, da gre za posnetek otroka v maternici. Na koncu se seveda pojavi vprašanje, kakšna je razlika v smrti dojenčka ali pa odraslega oziroma starega človeka. In kako to razliko prikazati.”

► **Tanatos je v likovni umetnosti vsaj toliko pogost motiv kot Eros. Sta smrt in ljubezen bližnjika ali povsem nasprotna pola?**

“Mislim, da se z ljubeznijo v svojih fotografijah ne ukvarjam. Če pa govorimo o Tanatosu, bi rekel, da se z njim ukvarjam zaradi življenja. Smrt oziroma konec življenja je zanimiva v toliko, kolikor postavlja vprašanja o smislu življenja. Ob pogledu na truplo bi se lahko vprašali, kako je nekdo živel oziroma če je živel kolikor toliko smiselno. Pravzaprav pa najbrž pomislimo predvsem nase. Truplo je dober opomin in dokaz naše smrtnosti. Tabuizacija smrti je mogoče dokaz, da teh stvari nimamo urejenih. Da gre za laži, ki jih družba potrebuje, da obstaja na tak način, na kakršen obstaja.”

MAKSIMILJANA IPAVEC